

Az altruizmus és a stabilitás szerepe Pilot kutatás a nevelőszülői motivációkról Magyarországon az Észak-Alföld régióban

Miklódi-Simon Zsófia
Kovács Klára

MIKLÓDI-SIMON ZSÓFIA: PhD-hallgató, Debreceni Egyetem, Nevelés- és Művelődéstudományi Intézet;
miklodi.simon.zsofia@gmail.com

KOVÁCS KLÁRA: egyetemi docens, Debreceni Egyetem, Nevelés- és Művelődéstudományi Intézet;
kovacs.klara@arts.unideb.hu

ABSZTRAKT Magyarországon a nevelőszülők kulcsszerepet töltenek be a gyermekvédelmi rendszerben, amely a családi alapú gondozásra helyezi a hangsúlyt. Kutatásunk célja a nevelőszülői döntések mögött meghúzódó motivációk feltárása volt, különös tekintettel az altruizmus és a családi stabilitás jelentőségére. Pilot felmérésünk keretében 102 nevelőszülőt kérdeztünk meg kvantitatív kérdőíves módszerrel. Elemzéseink rámutattak, hogy a belső motivációk, mint az altruizmus és az empátia, meghatározóbbak, mint a külső tényezők, például az anyagi ösztönzők. A nevelőszülők motivációit számos szociális és demográfiai tényező befolyásolja, így a családi állapot, iskolai végzettség és anyagi helyzet egyaránt szerepet játszik döntéseikben. Az eredmények rávilágítanak a célzott támogatási programok szükségességére, amelyek elősegíthetik a nevelőszülői feladatok hatékonyabb teljesítését és a gyermekvédelmi ellátás minőségének javítását. A tanulmány megállapításai hozzájárulhatnak a nevelőszülőség társadalmi megítélésének erősítéséhez, valamint a gyermekvédelmi politika fejlesztéséhez.

Kulcsszavak: nevelőszülő, motiváció, gyermekvédelem

The Role of Altruism and Stability. A Pilot Study on Foster Parenting Motivations in the Northern Great Plain Region of Hungary

ABSTRACT In Hungary, foster parents play a key role in the child protection system, which emphasizes family-based care. The aim of our research was to explore the motivations behind foster parenting decisions, with a particular focus on the significance of altruism and family stability. In a pilot survey, we collected data from 102 foster parents using quantitative questionnaires. Our analysis highlighted that intrinsic motivations, such as altruism and empathy, outweigh external factors like financial incentives. Foster parenting motivations are influenced by various social and demographic factors, including marital status, educational attainment, and financial circumstances. The findings underline the need for targeted support programs that can enhance the effectiveness of foster parenting and improve the quality of child protection services. The study's conclusions contribute to strengthening the societal perception of foster parenting and informing the development of child protection policies.

Keywords: foster parent, motivation, child protection

BEVEZETŐ

Napjainkban a nevelőszülőkre egyre nagyobb figyelem irányul a gyermekvédelmi rendszerben, hiszen szerepük kulcsfontosságú. Az 1997. évi XXXI. törvény (későbbiekben: Gyvt.), amely a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról rendelkezik, kiemelt céljának tekinti a családban nevelést, legyen szó a gyermek primer családjában vagy egy nevelőcsaládban történő elhelyezésről. Azokban az esetekben, amikor a szülők átmenetileg vagy véglegesen képtelenek gyermekük gondozására, a gyermek a törvény alapján nevelőszülőknél vagy lakásotthonban kerül elhelyezésre (1997. évi XXXI. Gyvt.).

A nevelőszülők motivációinak feltárása alapvető fontosságú ahhoz, hogy megértsük, miért vállallják ezt a kihívásokkal teli feladatot, és hogyan tartható fenn a nevelőszülői gondoskodás minősége hosszú távon. A motivációs tényezők között megtalálhatók az intrinzik motivációk, amelyek az érzelmi kielégüléshez, az altruizmushoz és a személyes növekedés iránti igényhez kapcsolódnak (Piel et al. 2021, Schofield et al. 2006). Ezen túlmenően, a nevelőszülők gyakran proszociális célokat is követnek, melyek arra irányulnak, hogy hozzájáruljanak a társadalom jóllétéhez, és támogassák a hátrányos helyzetű gyermekek felzárkóztatását (Lawler et al. 2013, Rodger et al. 1996). Végül, de nem utolsósorban, az extrinzik motivációk is kiemelendő szerepet játszanak, beleértve a társadalmi normákhoz való alkalmazkodást, a pénzügyi ösztönzőket, valamint a társadalmi státusz megőrzésének igényét (Coakley et al. 2013, Dixon et al. 2021).

Az elmúlt évtizedekben számos kutatás készült a nevelőszülők motivációjáról, különösen a fejlett országokban, ahol a gyermekvédelmi rendszerek fejlettebbek és a nevelőszülők támogatása szélesebb körű (Rhodes et al. 2001, Samuels et al. 2021). Ezek a tanulmányok jelentős különbségeket tártak fel a nevelőszülői motivációk között, attól függően, hogy milyen a nevelőszülők szociokulturális háttere. Például az Egyesült Államokban és az Egyesült Királyságban végzett kutatások szerint a nevelőszülők motivációit gyakran befolyásolják a vallási meggyőződések és a közösségi elvárások (Rodger et al. 1996, Schofield et al. 2006). Ezzel szemben más országokban, különösen, ahol a nevelőszülői foglalkoztatási forma a társadalom által kevésbé támogatott, a pénzügyi ösztönzők jelentősebb szerepet játszhatnak (Dixon et al. 2021).

Magyarországon a nevelőszülői rendszer az elmúlt években átalakuláson ment keresztül, amelyet a gyermekvédelmi törvény és politikák változásai is kísértek. A nevelőszülők és így a nevelőszülő családok száma csökken, melyet a pedagógusok is érzékelnek (Csók et al. 2022). Ennek következtében a nevelőszülők motivációinak vizsgálata különösen aktuális, hiszen a rendszer hatékonysága nagymértékben függ attól, hogy milyen ösztönző tényezők hajtják a nevelőszülőket. Ezen pilot kutatás célja, hogy összehasonlítsa a magyarországi és a nemzetközi nevelőszülők motivációit, különös tekintettel a belső és külső motivációkra, valamint a proszociális célokra. Az elemzés révén betekintést nyerhetünk abba, hogy milyen tényezők befolyásolják a nevelőszülők döntéseit különböző szociokulturális kontextusokban, és milyen hatással vannak ezek a tényezők a nevelőszülői gondozás minőségére. Az elemzés során külön figyelmet fordítunk arra, hogy túllépjünk a hagyományos sztereotípiákon, amelyek szerint a nevelőszülők csak pénzügyi haszon reményében vagy kizárólag belső motivációból vállallják ezt a feladatot. Tanulmányunkban arra törekedtünk, hogy átfogó képet nyújtsunk a nevelőszülők motivációinak komplexitásáról, és bemutassuk, hogyan fonódnak össze ezek a különböző tényezők a gyakorlatban.

A NEVELŐSZÜLŐVÉ VÁLÁS MOTIVÁCIÓI NEMZETKÖZI ÉS HAZAI KONTEXTUSBAN

Az intrinzik motiváció magában foglalja azokat a személyes és érzelmi késztetéseket, amelyek mélyen gyökereznek a nevelőszülők lelkében. Számos tanulmány hangsúlyozza, hogy a nevelőszülők számára a gyermekekkel való szoros kapcsolatok ápolása, a gondoskodásból származó érzelmi kielégülés és az önkéntes segítségnyújtás iránti vágy a legfontosabb hajtóerők (Piel et al. 2021, Rhodes et al. 2001). Ezek az érzelmi ösztönző erők kulcsfontosságúak abban, hogy a nevelőszülők hosszú távon is elköteleződjenek a gyermekek iránt, még akkor is, ha ez a feladat kihívásokkal teli. A belső motiváció erős érzelmi kielégülést nyújt a nevelőszülők számára, amely a gyermekek fejlődésének és jóllétének elősegítéséből fakad (Schofield et al. 2006). A nevelőszülők gyakran úgy érzik, hogy jelentős hatással vannak a gyermekek életére, és számukra ez a tudat komoly belső elégedettséget eredményez. Emellett a gyermekekkel kialakított szoros érzelmi kötelékek, amelyek a gondozás folyamán alakulnak ki, szintén fontos motivációs tényezőként jelennek meg nemzetközi kutatásokban (Rodger et al. 1996).

A belső motiváció különböző formái közé tartozik az altruizmus, amely gyakran a nevelőszülők személyes értékrendjéből fakad. Az altruista nevelőszülők úgy érzik, hogy kötelességük segíteni a rászoruló gyermekeken, és ezen motivációjuk általában erősebb, mint a külső elvárásoknak való megfelelés (Lawler et al. 2013). Az intrinzik motivációk általában hosszú távú elköteleződést eredményeznek, mivel ezek a motivációk mélyen beágyazódnak a nevelőszülők személyes identitásába és értékrendjébe.

Lawler (2013) korábban említett kutatása alapján a nevelőszülők másik fontos motivációs forrása a proszociális vagy nemesebb célok vezérelte motiváció. Ezek a motivációk arra irányulnak, hogy a nevelőszülők társadalmi szerepet töltsenek be, és hozzájáruljanak a közösségük és a társadalom jóllétéhez. Számos kutatás rámutat, hogy a nevelőszülők gyakran a társadalmi felelősségvállalás érzéséből fakadóan vállalják ezt a szerepet, és úgy érzik, hogy ezzel pozitív változást hozhatnak a gyermekek életében (Lawler et al. 2013, Rhodes et al. 2001). A nemesebb célokért végzett motiváció különösen erős azokban az esetekben, amikor a nevelőszülők egyéni értékrendjük és meggyőződésük alapján vállalják ezt a gondozási formát. Emellett egyes nevelőszülők a társadalmi igazságosság előmozdítását tekintik elsődleges céljuknak, míg mások a hátrányos helyzetű gyermekek támogatását tartják legfontosabbnak (Samuels et al. 2021). A proszociális motivációk gyakran egybeesnek a nevelőszülők vallási vagy morális meggyőződéseivel, amelyek további erőt adnak a kitartáshoz és az elköteleződéshez. A nemesebb célokért végzett motivációk gyakran olyan közösségi támogatásban is megnyilvánulnak, amely erősíti a nevelőszülők elköteleződését. Egyes kutatások kimutatták, hogy a nevelőszülők szívesen vesznek részt közösségi eseményeken, ahol más nevelőszülőkkel találkozhatnak, és megoszthatják tapasztalataikat, ami tovább erősíti a proszociális ösztönző tényezőket (Rodger et al. 1996).

Az extrinzik motivációs tényezők, bár általában kevésbé dominánsak, szintén fontos szerepet játszanak a nevelőszülők döntéseiben és kitartásában. A külső motivációk közé tartoznak azok a társadalmi normák és elvárások, amelyek a nevelőszülőket és döntéseiket befolyásolják. Ide sorolható a közösségi nyomás, a család vagy barátok elvárásai, illetve a társadalmi státusz megőrzése iránti igény mind olyan külső tényezők, amelyek hatással lehetnek a nevelőszülőkre (Coakley et al. 2013). Döntéseiket befolyásolhatják a pénzügyi ösztönzők is, mint

például az állami támogatások és juttatások, amelyek szintén külső motivációként funkcionálnak (Rhodes et al. 2001). Bár ezek a tényezők nemzetközi kutatásokban kevésbé dominánsak a belső motivációkhoz képest, mégis fontos szerepet játszhatnak abban, hogy a nevelőszülők vállalják ezt a felelősségteljes feladatot. Mindemellett a nevelőszülők gyakran érzik, hogy a társadalom elvárja tőlük, hogy aktív szerepet vállaljanak a gyermekvédelemben, különösen akkor, ha a közösségükben nagy az igény a nevelőszülőkre. Ez a társadalmi megfelelés iránti vágy szintén fontos ösztönző tényező lehet, különösen azokban a közösségekben, ahol a gyermekgondozás társadalmilag elismert és támogatott tevékenység (Dixon et al. 2021).

Pilot eredményeink értelmezéséhez a nemzetközi kutatások mellett a magyar nevelőszülői rendszer helyzetének rövid áttekintése is kiemelten fontos, különös tekintettel a legfrissebb kutatásokra. Magyarországon a nevelőszülőség jelentős szerepet tölt be a gyermekvédelemben. Ezt az 1997. évi XXXI. törvény is megerősíti, amely a gyermekek védelmét és a családi alapú gondozást helyezi előtérbe.

Az ÁGOTA Alapítvány 2023-ban végzett országos kutatása átfogó képet adott a nevelőszülői rendszer jelenlegi állapotáról. A vizsgálat eredményei szerint a nevelőszülők döntéseit elsősorban az altruista motivációk, a gyermekek iránti elköteleződés és a társadalmi felelősségérzet határozzák meg. Ugyanakkor jelentős szerepe van az anyagi ösztönzőknek is, különösen a kisebb településeken élő nevelőszülők esetében. A kutatás kiemelte, hogy a nevelőszülők gyakran szembesülnek anyagi és szociális kihívásokkal, amelyek befolyásolják mindennapi életüket és nevelési gyakorlatukat. Az ÁGOTA Alapítvány kutatásának további fontos megállapítása, hogy a nevelőszülők körében nagy az igény a képzésekre és a szociális támogatásra. Az eredmények szerint a nevelőszülők 64%-a jelezte, hogy szívesen venne részt olyan továbbképzéseken, amelyek segítik őket a gyermekek speciális szükségleteinek felismerésében és kezelésében. Emellett a nevelőszülők közösségi támogatása és az egymás közötti tapasztalatmegosztás is fontos tényezőként merült fel, ami erősítheti a rendszer hatékonyságát és stabilitását (ÁGOTA Alapítvány 2023).

Egy másik, Pusztai és munkatársai (2023) által végzett kutatás az iskolai szakemberek perspektívájából vizsgálta a nevelőszülőséget, különös tekintettel a családi miliő és a gyermekek iskolai teljesítménye közötti kapcsolatra. Ezek az elemzések alátámasztják, hogy a családi háttér és a szülői elkötelezettség kulcsfontosságú a gyermekek eredményességének szempontjából. Az utóbbi években végzett hazai pilot kutatások, mint például a saját vizsgálatunk, további betekintést nyújtanak a nevelőszülők belső és külső motivációinak komplexitásába.

A KUTATÁS MÓDSZERTANI HÁTTERE

Adatok és változók

A kutatás célja az volt, hogy átfogó képet nyújtson a nevelőszülők motivációiról és a nevelőszülőséget meghatározó tényezőkről az Észak-Alföld régióban, emellett feltárja a nevelőszülői motivációk típusait és azokat a szociokulturális tényezőket, amelyek befolyásolják a döntéseiket. Különös figyelmet fordítottunk a belső (intrinzik) motivációkra, mint az altruizmus, az érzelmi kielégülés és a gyermekek iránti elköteleződés, valamint a külső (extrinzik) tényezőkre, például az anyagi ösztönzőkre és a társadalmi normákra.

Kutatási kérdéseink:

- K1: Mi motiválja a nevelőszülőket, hogy vállalják és hosszú távon végezzék ezt a feladatot?
- K2: Milyen szociális és demográfiai tényezők befolyásolják a nevelőszülők döntéseit?
- K3: Hogyan hat a nevelőszülők anyagi helyzete és társadalmi státusza a motivációikra?
- K4: Milyen szerepet játszanak a korábbi tapasztalatok és a személyes háttér a nevelőszülői motiváció kialakulásában?

A mintavételhez választott régió kiemelt figyelmet érdemel, mivel Magyarország egyik legnagyobb területű és legsűrűbben lakott térsége, ahol a gyermekvédelem különösen fontos szerepet játszik a szociális ellátórendszerben. Az Észak-Alföldön működő gyermekvédelmi rendszer három megyét foglal magában: Hajdú-Bihar, Szabolcs-Szatmár-Bereg és Jász-Nagykun-Szolnok. Az itt található nevelőszülői hálózatok a régió gyermekvédelmi intézményrendszerének szerves részét képezik, és kiemelt szerepet játszanak a hátrányos helyzetű gyermekek gondozásában. Ez jól megfigyelhető a régió statisztikai adatai alapján, melyből látható, hogy az Észak-Alföld régióban van a legtöbb nevelésbe vett gyermek Magyarországon (KSH 2023, Miklódi-Simon et al. 2024).

A magyar nevelőszülők motivációit több tényező is befolyásolja, mint például a családi állapot, a szülőtárs iskolai végzettsége, a nemzetiség, az anyagi helyzet és a vallásosság (Herczog 1995). A részletes elemzés során nemcsak a szignifikáns kapcsolatokra, hanem az ezek mögött álló lehetséges pszichológiai és társadalmi tényezőkre is érdemes figyelmet fordítani. Céljaink között szerepelt, hogy feltárjuk, mi ösztönzi az embereket nevelőszülői szerepkör vállalására, és ezt hogyan befolyásolják a belső, külső és szociokulturális tényezők. Emellett a kutatásunk főbb dimenziói magukba foglalják azokat a tényezőket, amelyek a gyermekek iránti elköteleződésből és segítő szándékból fakadnak, emellett pénzügyi motivációkat és a gyermekvédelmi rendszer által biztosított juttatások szerepét. Továbbá a múltbeli élményeket, amelyek a nevelőszülőket erre a pályára terelték, a közösségi támogatások és a vallási meggyőződések hatását is górcső alá vettük.

Kutatásunkat kvantitatív kérdőíves formában végeztük el, melyben véletlenszerű kiválasztással összesen 102, a régióban élő nevelőszülőt kérdeztünk meg. Így mintánk nem reprezentatív, az eredmények csak a megkérdezettekre vonatkoztathatóak. A lekérdezés online kérdőíves formában zajlott a közösségi médiában megtalálható nevelőszülői csoportok segítségével, négy hónapon keresztül. A kérdőívünk részét képezte a nevelőszülővé válás motívumainak, a kapott juttatás felhasználásának és egyéb demográfiai, háttérváltozókat megmutató adatoknak a feltérképezése.

A motivációkat 21 itemes skálával mértük fel, ami megbízhatónak bizonyult (Chronbach $\alpha=0,70$). A motiváció mintázatát faktorelemzéssel vizsgáltuk meg, melyben az azonosítást maximum likelihood módszerrel és varimax rotációval végeztük, ahol a teljes variancia magyarázata 64,96%, a magyarázott variancia pedig $p < 0,01$. Faktorelemzéssel hét faktor sikerült elkülöníteni KMO = 0,527, $p < 0,01$, Magyarázott variancia: 64,96%). A keletkezett faktorokat a következőképpen neveztük el: 1. családcentríkusság, 2. gyermekcentríkusság, 3. gyermek iránti vágy, 4. korábbi tapasztalat nevelőszülőséggel, 5. korábbi kiszolgáltatott helyzet, 6. lelki tényezők, 7. altruizmus. A faktorsúlyokat 0-tól 100-ig terjedő skálává alakítottuk át, majd a faktorokat összevetettük a legfontosabb szociokulturális és demográfiai változókkal, mint a családi

állapot, a munkaerőpiaci helyzet, az anyagi helyzet, a vallásosság mértéke, a nemzetiségi hovatartozás és a legmagasabb iskolai végzettség.

Elemzéseinkhez az IBM SPSS 29 programot használtuk fel, faktorelemzést és a faktorok nem normális eloszlása miatt Kruskal–Wallis-tesztet alkalmaztunk, a normalitást Kolgomorov–Smirnov-tesztel ellenőriztük.

A MINTA JELLEMZŐI

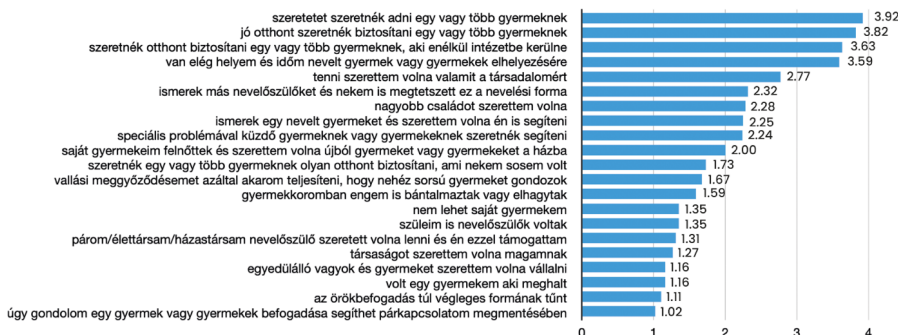
Az adatokat elemezve kijelenthetjük, hogy a megkérdezettek 84,5%-a nevelőanya, 15,5%-a nevelőapa volt. A kutatási kérdések kitértek a megkérdezettek és nevelőszülőitársuk családi állapotára, foglalkoztatási jogviszonyaikra és iskolai végzettségükre. Ezen demográfiai kérdésekből kiderült, hogy válaszadók 66%-a házas, 61,2%-uk pedig faluban, községben vagy tanyán él. A megkérdezett nevelőszülők legmagasabb iskolai végzettsége nagy szórást mutat, melynek eloszlását az 1. ábra mutatja. Az eloszlást megvizsgálva kijelenthetjük, hogy a megkérdezett nevelőszülők többsége alacsony vagy középfokú végzettséggel rendelkezik, 19% csupán az, aki túllépve az érettségin, főiskolai vagy egyetemi diplomát szerzett. Nevelőszülő és nevelőszülő között jogviszonyuk alapján is érdemes különbséget tenni, a megkérdezettek 41,7%-a ugyanis speciális vagy különleges nevelőszülő¹. A megkérdezettek 61,2%-a érezte úgy, hogy a családnak mindene megvan és nagyobb kiadásra is telik, míg 31,1%-uk már nagyobb kiadásokat nem engedhet meg magának, 7,8%-kal pedig előfordul, hogy nem tudja fedezni a család napi kiadásait a hónap végén. Tehát a megkérdezett nevelőszülők több mint a fele anyagi helyzetét stabilnak érzi, mégis vannak olyanok, akik számára a havi kiadások a hónap végére nehézséget okoznak.

A KUTATÁS EREDMÉNYEI

A motivációs kérdésekre adott válaszokat vizsgálva a négyfokú skálán a leginkább azzal értettek egyet (3,92), hogy elegendő hely és idő állt rendelkezésre nevelt gyermek vagy gyermekek elhelyezésére. Emellett kimagasló (3,82) értékkel jelent meg az, ha valaki jó otthont szeretett volna biztosítani egy vagy több gyermeknek, illetve (3,63) amikor a nevelőcsaládban történő elhelyezés nélkül a gyermek vagy gyermekek intézetbe kerülnének (1. ábra).

¹ Speciális nevelőszülő, akinek nevelt gyermeke speciális szükségletű. Olyan gyermekek, akiknél komoly magatartási problémák figyelhetők meg, például a droghasználat, vagy azok, akik korábban bármilyen bűncselekményben vettek részt.

Különleges nevelőszülők azok, akik 0–3 éves korú gyermeket vesznek gondozásukba, illetve azok, akik valamilyen fogyatékossággal élnek (513/2013. [XII. 29.] Korm. rendelet a nevelőszülői foglalkoztatási jogviszony és a helyettes szülői jogviszony egyes kérdéseiről).

1. ábra A nevelőszülővé válás motívumainak átlagértékei négyfokú skálán

Forrás: Saját szerkesztés

Ezek alapján kiemelendő, hogy a nevelőszülővé válás legfőbb indikátoraiként a gyermekek érdekeinek a szem előtt tartása és a segíteni akarás jelenik meg. A motivációs kérdésekre adott válaszok alapján a négyfokú skálán a leginkább azzal értettek egyet (3,92), hogy szeretnénk szeretnénk adni egy vagy több gyermeknek. Ez azt mutatja, hogy a nevelőszülők elsősorban a gyermekek érzelmi és pszichológiai szükségleteinek kielégítésére koncentrálnak. Szorosan ehhez kapcsolódik az a motiváció, hogy jó otthont biztosítsanak nekik (3,82), amely a gyermekek fizikai és biztonsági szükségleteinek kielégítésére utal. Ezek a tényezők egyértelműen azt mutatják, hogy a nevelőszülők döntésének középpontjában a gyermekek jóléte áll. Harmadik helyen az a motivációs indok szerepelt (3,63), hogy a nevelőcsaládban történő elhelyezés nélkül a gyermek vagy gyermekek intézetbe kerültek volna. Ez a tényező szintén a gyermekek érdekeit hangsúlyozza, de arra is rávilágít, hogy a nevelőszülők tudatosan törekednek a családi környezet fontosságának megőrzésére.

Emellett a skálán alacsonyabb értéket értek el azok a motivációs tényezők, amelyek a nevelőszülők személyes tapasztalatain alapultak. Ugyanakkor érdemes kiemelni azt is, amely szerint a nevelőszülőket saját gyermekkorukban megélt nehéz helyzetek inspirálták. Ezekben az esetekben a nevelőcsalád felnőtt tagjai biztosítani szeretnék a nehéz helyzetben lévő gyermek vagy gyermekek számára azt az otthont, ami nekik sosem lehetett. Ez a motiváció kevésbé domináns, de jelentőséggel bír, mivel az érintettek saját tapasztalataikból fakadó empátiájukat és segítő szándékukat vetítik a nehéz helyzetben lévő gyermekekre. Bár kevésbé domináns a többi tényezőhöz képest, fontos emberi aspektust tár fel, amely a nevelőszülők belső értékrendjének részét képezi. Az elemzés alapján ezek a főbb motivációs tényezők összetett képet nyújtanak a nevelőszülők döntéseiről, rávilágítva arra, hogy a gyermekek érdekének szem előtt tartása, a segítő szándék, valamint a személyes tapasztalatok egyaránt meghatározóak.

A családi állapot és a motivációk összefüggései

A kapott faktorok magyarázó változókkal való összevetése során számos szignifikáns kapcsolatot rajzolódott ki. Elemzéseinkben szignifikáns különbséget találtunk a családi állapot értékei mentén a korábbi nevelőszülőséggel szerzett tapasztalat faktorában. Ez a házasok ($M = 57,61$) számára bír a legfontosabb motivációs erővel ($p < 0,001$). Emellett kirajzolódott, hogy a korábbi tapasztalatok legkevésbé az özvegyek számára fontosak ($M = 10,35$). A házasság és a stabil családi struktúra szoros összefüggésben áll a nevelőszülői tevékenységre való hajlandósággal, mivel a házasság érzelmi és gyakran anyagi biztonságot is nyújt, amely fontos tényező lehet a nevelőszülőséghez szükséges döntéshozatal során. A szoros szociális háló, amely a házasságban élő egyénekre jellemző, fontos forrása lehet az érzelmi támogatásnak és az erőforrások biztosításának (Duncan et al. 2011).

A faktorokkal futtatott elemzésekből továbbá az is kirajzolódott, hogy szignifikáns különbség van a családi állapot értékei között és az altruista motivációkban ($p = 0,046$). A nem házas nevelőszülők ($M = 59,25$) esetében az altruista motivációk jelentősége különösen azért emelkedik ki, mert hiányoznak azok a hagyományos családi struktúrák, amelyek a házas nevelőszülőknél ($M = 51,23$) jelen vannak. A házasság intézménye gyakran magában hordozza a társadalmi elvárásokat a gyermekneveléssel kapcsolatban, például a család bővítését és a hagyományos családi értékek fenntartását (Hegar et al. 1999). Ezzel szemben a nem házas nevelőszülők kevésbé vannak kitéve ezen elvárásoknak, ami lehetőséget ad arra, hogy inkább belső indíttatásból, empátiából és segíteni akarásból vállalják a nevelőszülői szerepet. Több tanulmány is rámutatott arra, hogy a nem házas nevelőszülők között nagyobb arányban találhatók olyanok, akik inkább a gyermekek szükségleteinek kielégítésére, mintsem saját életük vagy családjuk kiegészítésére koncentrálnak. Ezek a nevelőszülők gyakran úgy tekintenek a gyermekekre, mint akiknek támogatásra és stabilitásra van szükségük, és kevésbé a saját életük strukturálására használják a nevelőszülőséget (Wilkinson 2006). Mindezek miatt az altruizmus, mint fő motiváció, kiemelt szerepet kap a döntéshozatal során.

Iskolai végzettség és nevelőszülői motivációk

A kutatás eredményeiből továbbá kiemelendő, hogy szignifikáns különbséget találtunk az iskolai végzettség mentén a családcentrikus faktorban, ami az alacsony iskolai végzettségűek ($M = 29,99$) számára bír a legfontosabb motivációs erővel ($p = 0,024$). Ezen szülők, mivel alacsonyabb szintű oktatással rendelkeznek, gyakran úgy érzik, hogy a család az egyetlen stabilitási pont az életükben, és ez a nézőpont motiválja őket a gyermeknevelés terén (Cicchetti et al. 1995). Az alacsony iskolai végzettséggel rendelkező szülők nemcsak a családot, hanem a közvetlen közösségüket is a stabilitás forrásaként érzékelik, hiszen a saját tapasztalataik alapján gyakran részesei társadalmi kirekesztésnek. A szülők kiszolgáltatott helyzetének okai közé tartozik a munkaerőpiaci alacsony státuszuk, mely állapot a jövedelmük és a családi körülményeik romlásához vezet (Bourdieu 1986). Emellett az aluliskolázott szülők gyakran nem tudnak megfelelő támogatást nyújtani a gyermekeiknek az oktatás és a szociális fejlődés terén, ami tovább súlyosbítja a család helyzetét.

Továbbá pilot kutatásunk során szignifikáns különbséget találtunk az iskolai végzettség mentén a nevelőszülők korábbi kiszolgáltatott helyzete faktorban, mely motiváció a 8 vagy

annál kevesebb osztályt végzettek ($M = 2,58$) számára bír a legfontosabb ösztönző erővel ($p < 0,001$). Emellett kiemelendő, hogy legkevésbé a főiskolát vagy egyetemet végzettek ($M = 0,56$) számára jelent motivációt. Ezen kapcsolat hátterében az állhat, hogy a szülők iskolai végzettsége gyakran korrelál a gazdasági helyzetükkel. Az alacsony iskolai végzettségű szülőknek jellemzően kevesebb lehetőségük van arra, hogy szociális tőkét gyűjtsenek, ami hozzájárul a társadalmi mobilitásuk hiányához. A kutatás során megállapított szignifikáns kapcsolat azt jelzi, hogy a szülők oktatási háttere és a gyermekeik fejlődése közötti összefüggések komoly figyelmet igényelnek a gyermekvédelmi és oktatáspolitikai szakemberek részéről (Bourdieu 1986, Cicchetti et al. 1995).

Szülőtárs iskolai végzettsége és nevelőszülői motivációk

Szignifikáns különbséget találtunk a szülőtársak iskolai végzettsége mentén is a gyermekcentrikus faktorban. Ez a 8 vagy annál kevesebb osztályt végzettek ($M = 90,80$) számára bír a legfontosabb motivációs erővel ($p < 0,001$), legkevésbé pedig a gimnáziumot végzettek számára ($M = 63,64$). Az alacsony iskolai végzettségű nevelőszülők gyakran kevesebb anyagi és kulturális erőforrással rendelkeznek, ezért a gyermeknevelési stratégiáikban gyakran hangsúlyosabb az alapvető érzelmi és szociális szükségletek kielégítése (Wilkinson 2006). Mivel ezek a szülők kevésbé férnek hozzá azokhoz a formális nevelési eszközökhöz, amelyeket a magasabb végzettségű szülők esetleg használnak, gyakran közvetlenebb és érzelmileg elkötelezettebb nevelési formákat alkalmaznak. A gyermekcentrikus szemléletmód, amely a gyermek egyéni szükségleteire és boldogulására összpontosít, ebben a kontextusban hatékonyabb és érzelmileg kielégítőbb lehet. Emellett egyes kutatások szerint az alacsony iskolai végzettségű nevelőszülők kevésbé hajlamosak arra, hogy a saját személyes ambícióikat vagy karrierjüket a gyermeknevelés elé helyezték. Ennek következtében inkább gyermekükre összpontosítanak, és jobban azonosulnak a gyermekek igényeivel és vágyaival, ami gyermekcentrikusabb nevelést eredményezhet (McGlone 2002). A szülők, akik kevésbé hangsúlyozzák saját szakmai vagy társadalmi előrehaladásukat, gyakran nagyobb figyelmet fordítanak a gyermek érzelmi szükségleteire. Számos empirikus tanulmány is alátámasztja, hogy az alacsonyabb iskolai végzettségű nevelőszülők szignifikánsan inkább gyermekcentrikusak. Dozier (2005) vizsgálatában az találta, hogy a gyermekek iránti empátia és gondoskodás mértéke magasabb volt azoknál a nevelőszülőknél, akik alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkeztek (Dozier 2005). Ezek a szülők jobban ráhangolódtak a gyermekek érzelmi és pszichológiai szükségleteire, mint a formális oktatási vagy kognitív készségek fejlesztésére.

Ezen túlmenően, szignifikáns különbséget találtunk a szülőtársak iskolai végzettsége mentén az altruizmus faktorban, amely esetében az érettségi nélküli szakképzésben végzettek ($M = 59,39$) számára bír a legfontosabb motivációs erővel ($p = 0,024$), legkevésbé pedig a főiskolát vagy egyetemet ($M = 40,69$) végzettek számára. Az alacsony iskolai végzettségű nevelőszülők gyakran olyan közösségekből származnak, ahol az összetartás és a kölcsönös segítségnyújtás alapvető értékek. Ezekben a közösségekben az altruizmus erős szociális norma, amely alapján a gyermekek nevelését nem csupán egyéni felelősségként, hanem közösségi feladatként is értelmezik. A nevelőszülői tevékenység itt szorosan kapcsolódik a közösségi szerepvállaláshoz, és az altruista szemléletmód gyakran kulturális gyökerekből is fakad (Hegar et al. 1999).

Nemzetiségi hovatartozás összefüggései a motivációkkal

Elemzéseinkből továbbá kiderül, hogy szignifikáns különbség mutatható ki a nemzetiségi hovatartozás mentén a korábbi kiszolgáltatott helyzet faktorban, mely a romák ($M = 2,38$) számára bír a legfontosabb ösztönző erővel ($p = 0,013$) legkevésbé pedig a magyar nemzetiségű nevelőszülőkre hat ($M = 1,04$). A roma családok gyakran szembesülnek társadalmi-gazdasági hátrányokkal, amelyek erősítik a kiszolgáltatottság érzését a roma nevelőszülők körében. A roma identitás megélése sok esetben összefonódik a társadalmi kirekesztéssel, amely nemcsak a szülők, hanem a gyermekek fejlődésére is komoly hatással van (Surdu, 2011). A kutatás során megfigyeltük, hogy a roma családok esetében a nevelőszülői szerepvállalás gyakran erősíti a közösségi kötelekeket, de a korábbi tapasztalatok is jelentős szerepet játszanak a motivációjuk erősödésében. A roma közösségekben élők gyakran tapasztalnak kirekesztést, ami megerősíti a családi kötelek iránti elköteleződést, miközben a gyermeknevelés során is különböző kihívásokkal néznek szembe. A roma identitás megélése és a nevelőszülői tapasztalatok közötti kapcsolat komplex, és gyakran a családi értékek és a közösségi normák közötti feszültségekben nyilvánul meg (Kertesi et al. 2011). A roma kultúra és elemeinek továbbadása a saját és nevelt gyermekek számára kulcsfontosságú ebben a társadalmi csoportban. A nemzetiségi hovatartozás tehát nemcsak a szülők társadalmi helyzetét befolyásolja, hanem a gyermeknevelési gyakorlatokat és a családi dinamikákat is formálja. A roma közösségek esetében különösen fontos figyelembe venni a társadalmi elvárásokat és sztereotípiákat, amelyek hatással vannak a nevelőszülők motivációjára és elköteleződésére (Surdu 2011, Kertesi et al. 2011).

Anyagi helyzet szerinti különbségek a motivációs faktorokban

A család anyagi helyzete szintén kiemelt szerepet játszik a gyermeknevelési motivációkban. Pilot kutatásunk rávilágított arra, hogy azon családoknál, ahol a hónap végén nem jut minden kiadásra elegendő anyagi forrás ($M = 2,72$), a legerősebb a korábbi kiszolgáltatott helyzet miatti nevelőszülővé válás motívuma (1. táblázat). Emellett legkisebb ösztönző erőként azoknál a családoknál jelenik meg, ahol a hónap végén nagyobb kiadásokra már nem telik ($M = 1,02$).

Az anyagi nehézségek gyakran hozzájárulnak a szülők stressz-szintjének növekedéséhez, ami negatívan befolyásolja a gyermeknevelés minőségét (Duncan et al. 2011). Az alacsony jövedelmű és státuszú családokban a szülők gyakran kénytelenek kevesebb időt és figyelmet szentelni a gyermekek fejlődésére, hiszen az anyagi problémák leküzdése elsődleges prioritásként jelenik meg életükben. A szülők, akik nem tudják kielégíteni a gyermekek alapvető szükségleteit, gyakran tapasztalják, hogy a nevelési stratégiáik nem hatékonyak, ami a gyermekek fejlődésére is kedvezőtlen hatással van (Barth 2002). Ezen szempontok együttesen azt mutatják, hogy a család anyagi helyzete közvetlen hatással van a gyermeknevelési motivációkra, és hogy a pénzügyi stressz csökkentése elengedhetetlen a gyermekek optimális fejlődéséhez. Az anyagi helyzet javítása érdekében a szülők gyakran keresnek alternatív megoldásokat, mint például a közszolgáltatások igénybevétele vagy a közösségi támogatások. Az ilyen megoldások alkalmazása hozzájárulhat a szülők társadalmi mobilitásához, és segíthet a gyermekek fejlődésének támogatásában (Duncan et al. 2011, Barth 2002).

Számos kutatás mutatott rá arra, hogy a szegénység és a bántalmazás közötti kapcsolat gyakran ciklikus. Azok az emberek, akik gyermekkorukban bántalmazást szenvedtek el, felnőttként hajlamosak nehezebben boldogulni az élet különböző területein, beleértve az anyagi helyzetüket is. A korai traumák gyakran hatással vannak a későbbi életesélyekre, például az oktatásban, a munkaerőpiacon és a szociális kapcsolatokban való boldogulásra, ami tartós anyagi nehézségeket eredményezhet (Howe 2005, Van der Kolk 2014). Azok a nevelőszülők, akik maguk is kiszolgáltatott helyzetben éltek, gyakran motiváltak arra, hogy segítsenek más hasonló helyzetű gyermekeken. A személyes trauma megtapasztalása és feldolgozása olyan érzékenységet fejleszt ki, amely motiválhatja a nevelőszülőket arra, hogy gyermekcentrikus, empátikus szerepet vállaljanak (Schofield et al. 2006). Mindemellett a múltbéli bántalmazás és a folyamatos anyagi nehézségek együttesen akadályozhatják azt, hogy a nevelőszülők megfelelő anyagi biztonságot teremtsenek, mivel érzelmi és mentális energiájuk gyakran a saját életük stabilizálására és a gyermekek gondozására koncentrálódik.

Eredményeinket vizsgálva megállapítható, hogy az anyagi helyzet mentén a gyermekcentrikus faktorban is szignifikáns különbség mutatható ki, mely esetében azon családoknál bír a legnagyobb jelentőséggel, ahol a hónap végén már nem jut mindenre anyagi forrásaikból ($M = 93,36$), legkevésbé pedig azoknál a családoknál jelentős, ahol mindenük megvan ($M = 89,26$). Az eredmény arra utal, hogy azok a nevelőszülők, akiknek a hónap végére nem marad elegendő pénzük, erősebben koncentrálnak a gyermekek szükségleteire. Az anyagi szűkösség gyakran kényszeríti a családokat arra, hogy prioritásokat állítsanak fel az erőforrásaik elosztásában. Ilyen helyzetekben a nevelt gyermekek alapvető szükségletei – mint az étkezés, a lakhatás és az oktatás – kerülhetnek előtérbe. Ez a fajta „kényszerített fókuszáltság” erősítheti a gyermekcentrikus szemléletmódot, hiszen a nevelőszülők számára a gyermekek gondozása válik az elsődleges célkitűzéssé. Ahogyan Csók és Pusztai (2022) is rámutatnak, az alacsony jövedelmű családok gyakran a gyermekek szükségleteit helyezik előtérbe, még akkor is, ha ez saját szükségleteik rovására történik. A gazdasági kihívásokkal szembesülő nevelőszülők számára a gyermekekbe történő befektetés nemcsak gyakorlati döntés, hanem érzelmi kielégülést is nyújt. Az empirikus adatok azt sugallják, hogy ezek a szülők gyakran úgy érzik, hogy a gyermekek sikeres nevelésével kompenzálhatják azokat a hiányokat, amelyekkel saját életük során szembesültek (Bicskei 2014). Ez különösen igaz lehet olyan családok esetében, ahol a gazdasági korlátok mellett társadalmi kirekesztéssel is szembe kell nézniük (Kertesi et al. 2011). Emellett a gyermekvédelmi rendszerben részt vevő családok számára a gyermekek sikeres nevelése és integrációja a társadalmi felemelkedés eszközeként jelenik meg, ami tovább erősíti a gyermekekre irányuló figyelmet és energiabefektetést (Pusztai et al. 2023).

1. táblázat A nevelőcsalád anyagi helyzete és a motivációs faktorok közötti összefüggések

	Anyagi helyzet	Átlag (M)	Kruskal–Wallis	Sign.	N
Gyermekcentrikus	mindenünk megvan	89,26	11,47	0,003	102
	nagyobb kiadásokra nem telik	91,11			
	a hónap végén már nem jut mindenre	93,36			
Korábbi kiszolgáltatott helyzet	mindenünk megvan	1,32	9,58	0,008	102
	nagyobb kiadásokra nem telik	1,02			
	a hónap végén már nem jut mindenre	2,72			

Forrás: Saját szerkesztés

A hitvallás és belső meggyőződés szerepe a nevelőszülővé válásban

Ahhoz, hogy a vallásosság és a faktoraink közötti kapcsolatot érdemben vizsgálni tudjuk, az aprózódott minta miatt kétértékű változót kellett létrehoznunk a vallásosság mértékét vizsgáló kérdésből. Eredményeinkben szignifikáns különbség mutatható ki a hitvallás mentén a lelki tényezők faktorban, mely a nem vallásos nevelőszülők ($M = 77,53$) számára bír a legfontosabb ösztönző erővel ($p = 0,043$), legkevésbé pedig a vallásos válaszadóknaál figyelhető meg ($M = 61,63$). Kutatások kimutatták, hogy a nevelőszülők motivációját befolyásolhatják vallásos meggyőződéseik, különösen akkor, ha ezek összefonódnak a gyermekek segítésének erkölcsi kötelességével (Bailey et al. 2007). Azonban nem vallásos nevelőszülők esetében a motiváció sokszor inkább belső etikai és lelki tényezőkön alapul, például az empátián vagy az önmegvalósításon. Az alacsonyabb átlagérték a vallásos válaszadók körében arra utalhat, hogy számukra a lelki tényezők nem önmagukban motivációs erők, hanem egy nagyobb vallási keret részét képezik. A nem vallásos válaszadók esetében viszont ezek a tényezők önállóan, erős ösztönző erőként jelenhetnek meg, mivel hiányzik az a vallási rendszer, amely más típusú lelki támogatást nyújtana számukra. A vallásos személyek számára a lelki támogatást és motivációt sok esetben vallási gyakorlatok, hitelvek és az isteni gondviselésbe vetett hit biztosítja, míg a nem vallásos egyének inkább belső, személyes vagy univerzális értékekből merítenek lelki erőt (Koenig et al. 2001).

Vér szerinti gyermekek számának szerepe a motivációkban

Mindemellett vizsgálatunkból kiemelhető, hogy szignifikáns különbség mutatható ki a vér szerinti gyermekek száma mentén a lelki tényezők faktorban, mely a három vér szerinti gyermeket nevelő nevelőszülők ($M = 84,82$) számára bír a legfontosabb ösztönző erővel ($p < 0,001$), legkevésbé pedig a négy vagy annál több vér szerinti gyermeket nevelők esetében ($M = 60,45$). A gyermekek iránti vágy erősen összefügg a nevelőszülők élethelyzetével és társadalmi szerepeivel. A társadalom gyakran szülői szereppel azonosítja a felnőttkori beteljesedést, így azok,

akik nem rendelkeznek saját gyermekkel, sokszor ezt a hiányt a nevelőszülőségen keresztül próbálják kompenzálni. A nem vér szerinti gyermekek gondozása lehetőséget ad ezen szülők számára, hogy megéljék a szülői szerepet, miközben társadalmi státuszukat is megerősítik (Bicskei 2014).

Az eredményekből kiemelkedik, hogy átlagosan egy gyermekszámnál a legjelentősebb a motivációs különbség. A szociológiai kutatások szerint az egygyermekes szülők számára az első gyermek utáni nevelőszülői szerepvállalás gyakran az anyagi és időbeli erőforrások optimalizálására épül (Spéder 2002). Az ilyen szülők nagyobb valószínűséggel érzik úgy, hogy megfelelően tudják egyensúlyban tartani a családi életet és a nevelőszülői feladatokat. Ezzel szemben a több gyermekkel rendelkező nevelőszülők motivációi inkább társadalmi elkötelezettségükhöz, empátiájukhoz és közösségi értékeikhez köthetők. Kutatások továbbá kimutatták, hogy azok a családok, akik már rendelkeznek vér szerinti gyermekekkel, más motivációs bázissal indulnak a nevelőszülői szerepkörre, mint azok, akiknek nincs saját gyermekük. A szülők, akiknek nincs vér szerinti gyermekük, gyakran egyfajta hiányérzetből vagy beteljesítetlen vágyból fakadóan választják a nevelőszülőséget, míg azok, akik már szülők, nagyobb valószínűséggel altruista, társadalmi felelősségvállalási motivációkkal vállalnak gondozást (Kamrás 2015).

Munkaerőpiaci helyzet és motivációk kapcsolata

Kutatásunk másik kiemelkedő eredménye, a szignifikáns különbség kimutatható a munkaerőpiaci helyzet mentén a nevelőszülőségről szerzett korábbi tapasztalat faktorban. Ez a jogviszonyon kívül nem foglalkoztatott nevelőszülők ($M = 77,40$) számára bír a legfontosabb ösztönző erővel ($p = 0,04$), legalacsonyabb motiváló erőként pedig az egyéb típusú munkaviszonnyal rendelkezők esetében hat ($M = 39,88$). A nevelőszülőség ebben az esetben nemcsak egyfajta társadalmi szerep, hanem egy új identitás is a munkanélküliek számára, amely segíthet nekik abban, hogy újra aktív tagjai legyenek a társadalomnak. A nevelőszülőség révén nemcsak anyagi juttatásokban részesülhetnek, hanem a gyermekek fejlődésének megfigyeléséből adódó érzelmi jutalmakban is, ami hozzájárul a szubjektív jóllétükhöz (Heckman 2011). A nevelőszülői szerepvállalás során a munkanélküliek számára lehetőség nyílik arra, hogy aktívan részt vegyenek a közösségi életben, így csökkentve az izolációt és marginalizációt, valamint növelve a meghatározó társas kapcsolatok számát. Ezen kívül a gyermekek gondozása és támogatása segíthet a nevelőszülőknek a személyes fejlődésükben is, mivel a nevelőszülői tapasztalatok révén fejlődnek a szociális készségeik és a problémamegoldó képességeik. Az ilyen jellegű tapasztalatok során a munkanélküliek megtanulják kezelni a kihívásokat és a nehézségeket, ami hosszú távon növelheti a foglalkoztatási lehetőségeiket és a munkaerőpiaci kilátásaikat is. Ezek az eredmények hangsúlyozzák a nevelőszülőség szerepét, mint egy lehetőséget, amely nemcsak a gyermekek, hanem a felnőttek életében is pozitív hatásokat gyakorolhat. A munkaerőpiaci helyzet és a nevelőszülőség közötti kapcsolat feltárása segíthet abban, hogy a jövőbeli politikák jobban támogassák a munkanélkülieket, és lehetőségeket kínáljanak számukra a nevelőszülőség révén (Heckman 2011). A nevelőszülőség tehát nem csupán egy új életpálya lehetőségét jelentheti, hanem hozzájárulhat a társadalmi integrációhoz és a közösség erősítéséhez is.

Limitáció

Kutatásunk pilot jelleggel valósult meg. Nem célja a teljes populáció vizsgálata, csupán előfelmerésként szolgál egy későbbi kérdőív összeállításához és a nevelőszülői hajlandóság vizsgálatához. A kutatás mintájának okán, nem merít nemzetközi mintából és a vizsgált régióban sem rétegzetten lettek kiválasztva résztvevői, így a kutatás nem tekinthető reprezentatívnak. Nem cél továbbá a nemzetközi kontextus magyarral való összehasonlítása és a pszichológiai aspektusból való motivációs vizsgálat sem. Kutatásunk a nevelőszülők motivációival kapcsolatban kizárólag neveléstudományi kérdésekre keresi a választ.

ÖSSZEGZÉS

A kutatás eredményei számos érdekes megállapítást tártak fel a nevelőszülői motivációkról, különösen a családi állapot, iskolai végzettség és anyagi helyzet összefüggéseiről. A motivációs kérdésekre adott válaszok alapján a leggyakrabban említett motiváció a gyermekek elhelyezésére rendelkezésre álló hely és idő volt, valamint az a szándék, hogy jó otthont biztosítsanak a gyermekeknek, és megelőzzék, hogy intézetbe kerüljenek. A nevelőszülővé válás motivációinak vizsgálata során a családi állapot és az altruista motivációk között szignifikáns kapcsolatot találtunk, különösen a nem házas nevelőszülők esetében. Az altruizmus fontos szerepet játszik a döntéshozatalban, mivel ezek a nevelőszülők gyakran a gyermekek szükségleteire koncentrálnak, nem pedig a saját életük beteljesítésére. A családcentrikus motivációk és a szülők iskolai végzettsége között szintén szoros kapcsolat mutatkozott, különösen az alacsony iskolai végzettségű szülők esetében. Az alacsonyabb iskolai végzettségű szülők nagyobb hangsúlyt fektetnek a családi értékekre és az érzelmi támogatásra, mivel gyakran tapasztalnak társadalmi kirekesztést és gazdasági bizonytalanságot. A kutatás további eredményei alapján az anyagi helyzet jelentős hatással van a gyermekevelési motivációkra. Azoknál a családoknál, ahol a hónap végén már nem jut minden kiadásra, a korábbi kiszolgáltatott helyzet miatt a legerősebb a nevelőszülői tevékenység motivációja. Ez összefügg azzal, hogy a szegénység és a bántalmazás gyakran ciklikus jelenségeként van jelen, és a korai traumák negatív hatással vannak a felnőttkori anyagi helyzetre és életesélyekre. A kutatás végső megállapításai szerint a roma nevelőszülők esetében szoros kapcsolat mutatható ki a nemzetiségi hovatartozás és a korábbi kiszolgáltatott helyzet között. A roma családok gyakran társadalmi-gazdasági hátrányokkal küzdenek, amelyek erősítik a közösségi és családi kötelekeket, de a gyermeknevelési motivációt is jelentősen befolyásolják.

Összességében a kutatás rámutatott, hogy a nevelőszülők motivációi összetettek és sokrétűek, amelyeket különböző tényezők befolyásolnak. A belső motivációk, különösen az érzelmi kielégülés, a gyermekekkel való szoros kapcsolatok ápolása és az altruizmus, a legerősebb hajtóerők a nevelőszülők számára. Ezek a motivációk mélyen gyökereznek a nevelőszülők személyes értékrendjében és identitásában, és hosszú távon is fenntarthatják a nevelőszülők elkötelezettségét. A proszociális motivációk, mint például a társadalmi felelősségvállalás és a közösségi hozzájárulás, szintén jelentős szerepet játszanak abban, hogy a nevelőszülők vállalják ezt a szerepet. Ezek a motivációk gyakran összefonódnak a nevelőszülők morális és vallási meggyőződéseivel, amelyek további erőt adnak a kitartáshoz. Végül, a külső motivációs tényezők, bár általában kevésbé dominánsak, szintén fontosak lehetnek a nevelőszülők döntései-

ben és kitartásában. A társadalmi normák, az elvárások és a pénzügyi ösztönzők mind hozzájárulhatnak ahhoz, hogy a nevelőszülők vállalják ezt a felelősségteljes feladatot.

Az átfogó pilot elemzés alapján elmondható, hogy a sikeres és hosszú távú nevelőszülőségben mindhárom motivációs forma fontos szerepet játszik, de különösen a belső és proszociális motivációk jelentősége emelkedik ki. Ezek a motivációk nemcsak a nevelőszülők elköteleződését erősítik, hanem hozzájárulnak a gyermekek számára biztosított gondoskodás minőségéhez és stabilitásához is. Kutatásunk nemcsak a nevelőszülők hivatásának társadalmi megítélését kérdőjelezte meg, hanem hozzájárult a témával kapcsolatos diskurzus gazdagításához is. A nevelőszülőség nem csupán egy foglalkozás, hanem egy hivatás, amely a gyermekek jóllétének szolgálatában áll, és amely mögött mély emberi értékek és elköteleződések rejlenek.

A kutatás eredményei hangsúlyozzák, hogy az anyagi motivációk és az alacsony szociális-gazdasági helyzet nemcsak a nevelőszülői döntésekben játszanak kulcsszerepet, hanem szélesebb társadalompolitikai szempontokból vizsgálva is relevánsak. Az állami támogatások, amelyek a nevelt gyermekek ellátását hivatottak segíteni, gyakran jelentik az egyetlen eszközt, amellyel az alacsony jövedelmű családok vállalni tudják ezt a felelősséget. Ez különösen fontos azokban a régiókban, ahol a gazdasági instabilitás és a foglalkoztatási lehetőségek hiánya miatt a családok kiszolgáltatottabb helyzetben vannak. Az anyagi ösztönzők ugyanakkor hosszú távú kérdéseket is felvetnek. Ha a nevelőszülői döntéseket elsősorban gazdasági indíttatások vezérlik, fennáll annak a veszélye, hogy a gyermekek gondozása inkább egy megélhetési stratégiává válik, mint érzelmi elköteleződésből fakadó hivatás. Ez a dinamika társadalompolitikai szinten is kihívást jelenthet, mivel a gyermekvédelmi rendszer fenntarthatósága és hatékonysága nemcsak a gyermekek elhelyezésének biztosításában, hanem hosszú távú fejlődésük támogatásában mérhető. Az ilyen helyzetek kezelése érdekében szükség van a támogatási rendszer célzott fejlesztésére, amely figyelembe veszi a nevelőszülők anyagi helyzetét, ugyanakkor ösztönzi az érzelmi elköteleződés mélyítését.

A kutatás másik fontos eredménye az alacsony iskolai végzettség és a nevelőszülői motivációk közötti kapcsolat. Az alacsony végzettségű nevelőszülők gyakran kevesebb erőforrással és tudással rendelkeznek a gyermeknevelés korszerű módszereiről, ami hosszabb távon hátrányosan érintheti a nevelt gyermekek fejlődését. Ez társadalmi szinten azt jelenti, hogy a gyermekvédelmi rendszerben részt vevő családok oktatási és képzési támogatása nemcsak a gyermekek egyéni fejlődési esélyeit javítja, hanem hozzájárulhat a szociális mobilitás erősítéséhez is. A megfelelően képzett és támogatott nevelőszülők képesek olyan környezetet teremteni, amely nemcsak a gyermekek alapvető szükségleteit elégíti ki, hanem elősegíti, hogy hosszú távon sikeresen integrálódjanak a társadalomba és kiteljesedjenek.

Társadalompolitikai szempontból kiemelkedő jelentőségű, hogy az alacsony jövedelmű és iskolázottságú nevelőszülők számára olyan komplex támogatási rendszereket dolgozzanak ki, amelyek egyaránt biztosítják a gyermekek alapvető szükségleteinek fedezését és a nevelőszülők képességeinek, tudásának, tudatosságának fejlődését. Az állami támogatások differenciálása, a képzési programok hozzáférhetőségének növelése és a közösségi támogatási hálózatok megerősítése mind olyan eszközök, amelyek segíthetnek a gyermekvédelmi rendszer fenntarthatóságának javításában. Ezek az intézkedések nemcsak a gyermekek számára biztosítanak stabil és támogató környezetet, hanem hozzájárulnak a hátrányos helyzetű családok szociális integrációjához, erősítve a társadalmi kohéziót. A kutatás eredményei ezért nem csupán a gyermekvédelmi szakpolitika szempontjából relevánsak, hanem szélesebb értelemben is

hozzájárulhatnak a társadalompolitikai stratégiák formálásához, amelyek célja a hátrányos helyzetű családok esélyegyenlőségének növelése és a gyermekek hosszú távú fejlődésének biztosítása. Bízunk benne, hogy jelen kutatásunk hozzájárul a nevelőszülők szerepének elismeréséhez és a társadalmi attitűdök változásához, hiszen a gyermekek jövője és fejlődése mindannyiunk közös felelőssége. A kutatás társadalmi és oktatáspolitikai következtetéseket is levon, hangsúlyozva a nevelőszülők támogatásának fontosságát a gyermekek optimális fejlődése érdekében.

IRODALOM

1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról.
- ÁGOTA Alapítvány (2023): Országos kutatás a nevelőszülők körében. <https://www.agotaalapitvany.hu/agota-orszagos-kutatas-a-neveloszulok-koreben> (Utolsó letöltés: 2025. 01. 20.) 513/2013. (XII. 29.) Korm. rendelet a nevelőszülői foglalkoztatási jogviszony és a helyettes szülői jogviszony egyes kérdéseiről.
- Bailey, D. – Snyder, J. (2007): „Foster Parenting: A Study of Motivation and Success.” *Journal of Child and Family Studies*, 16(2): 161–169.
- Barth, R. P. (2002): *Institutions vs. foster homes: The empirical base for the second century of debate*. University of North Carolina Press.
- Batson, C. D. – Schoenrade, P. – Ventis, W. L. (1993): *Religion and the individual: A social-psychological perspective*. Oxford University Press.
- Bekkers, R. (2006): Traditional and health-related philanthropy: The role of resources and personality. *Social Psychology Quarterly*, 69(4), 349–366. <https://doi.org/10.1177/019027250606900404>
- Bekkers, R. – Wiepking, P. (2011): A literature review of empirical studies of philanthropy: Eight mechanisms that drive charitable giving. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 40(5): 924–973. <https://doi.org/10.1177/0899764010380927>
- Belsky, J. (1984): The determinants of parenting: A process model. *Child Development*, 55(1): 83–96. DOI: <https://doi.org/10.2307/1129836>
- Bicskei, É. (2014): A szülői szerepvállalás mint társadalmi identitás. *Szociológiai Szemle*, 24(1): 45–63.
- Bierman, A. (2005): Childhood trauma and adult religion: Exploring the relationship. *Journal of Religion and Health*, 44(2): 185–203. <https://doi.org/10.1007/s10943-005-2774-8>
- Bierman, K. L. (2005): *Peer rejection: Developmental processes and intervention strategies*. Guilford Press.
- Bourdieu, P. (1986): The forms of capital. In J. Richardson (Ed.), *Handbook of theory and research for the sociology of education*. Greenwood, 241–258.
- Brodzinsky, D. M. (1990): *Psychological issues in adoption: Research and practice*. Praeger.
- Brayfield, A. – Marrow, R. (2004): The impact of family structure on income and economic well-being. *Journal of Marriage and Family*, 66(5): 1147–1163.

- Cicchetti, D. – Toth, S. L. (1995): *Developmental psychopathology and preventive intervention*. Guilford Press.
- Coakley, T. M. – Shears, J. K. – Randolph, S. D. (2013): Family foster care placement disruptions: Uneven support for children's behavioral challenges. *Child & Youth Services*, 34(3): 228–239. <https://doi.org/10.1080/0145935X.2013.816222>
- Csók, C. – Pusztai, G. (2022): Parents' and teachers' expectations of school social workers. *Social Sciences*, 11(10): 487. <https://doi.org/10.3390/socsci11100487>
- Deci, E. L. – Ryan, R. M. (1985): *Intrinsic motivation and self-determination in human behavior*. Plenum.
- De Haan, A. – Humphries, J. – Sebstad, J. (2002): *Adolescent livelihoods in sub-Saharan Africa*. Columbia University Press.
- Dixon, J. – Stein, M. (2021): Leaving care: Throughcare and aftercare in Scotland. *Child & Family Social Work*, 26(2): 217–225.
- Dozier, M. (2005): Challenges of foster care. *Annual Review of Psychology*, 56(1): 551–557.
- Dozier, M. – Zeanah, C. H. – Wallin, A. R. – Shaffer, C. (2012): Institutional care for young children: Review of literature and policy implications. *Social Issues and Policy Review*, 6(1): 1–25. <https://doi.org/10.1111/j.1751-2409.2011.01033.x>
- Dozier, M. – Stovall, K. – Albus, K. E. (2009): Attachment and biobehavioral catch-up: An evidence-based treatment for foster infants and their caregivers. *Child Welfare*, 88(3): 309–329.
- Dube, S. R. – Anda, R. F. – Felitti, V. J. – Edwards, V. J. – Williamson, D. F. (2001): Childhood abuse, household dysfunction, and the risk of attempted suicide throughout the life span: Findings from the Adverse Childhood Experiences Study. *JAMA*, 286(24): 3089–3096. <https://doi.org/10.1001/jama.286.24.3089>
- Duncan, G. J. – Magnuson, K. (2011): The long reach of early childhood poverty. *Pathways Magazine*, Winter 2011, 22–27.
- Gilligan, C. (2000): The importance of listening to the child in foster care. *Child and Family Social Work*, 5(1): 43–52.
- Hernandez, M. (2010): The impact of childhood trauma on adult relationships. *Journal of Child Psychology*, 42(3): 123–135.
- Heckman, J. J. (2011): The economics of inequality: The value of early childhood education. *American Educator*, 35(1): 31–47. <https://doi.org/10.3386/w21415>
- Hegar, R. L. – Scannapieco, M. (1999): *Kinship foster care: Policy, practice, and research*. Oxford University Press.
- Herczog, M. (1995): A nevelőszülő helye és szerepe a gyermekvédelemben. *Esély*, 1995(2).
- Howe, D. (2005): *Child abuse and neglect: Attachment, development, and intervention*. Palgrave Macmillan.
- Hurst, J. (2017): Community connections and the role of foster parents. *Child Welfare Journal*, 94(1): 89–108.

- Kamarás, F. (2015): A család és a gyermekvállalás motivációi. *Demográfia*, 58(3): 217–240.
- Kertesi, G. – Kézdi, G. (2011): The Roma/non-Roma test score gap in Hungary. *American Economic Review*, 101(3): 519–525. <https://doi.org/10.1257/aer.101.3.519>
- Koenig, H. G. – McCullough, M. E. – Larson, D. B. (2001): *Handbook of Religion and Health*. Oxford University Press.
- Kurtz, P. (2000): *Embracing the power of humanism*. Rowman & Littlefield Publishers.
- Lareau, A. (2003): *Unequal childhoods: Class, race, and family life*. University of California Press.
- Lawler, J. – Bilson, A. (2013): Social work management and child protection: Situating social work in public administration. *British Journal of Social Work*, 43(6): 1135–1153. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bct079>
- McGlone, K. (2002): Fostering altruism: The psychological roots of foster parenting. *Child Welfare*, 81(2): 151–178.
- Miklódi-Simon, Zs. – Szűcs, T. (2024): Nevelőcsaládokban élő gyermekek extrakurrikuláris tevékenységeinek szisztematikus összehasonlítása. *Iskolakultúra*, 34(8): 27–44. <https://doi.org/10.14232/iskkult.2024.8.27>
- Miller, W. R. – Rollnick, S. (2012): *Motivational interviewing: Helping people change*. Guilford Press.
- Myers, D. G. (2000): The funds, friends, and faith of happy people. *American Psychologist*, 55(1): 56–67. <https://doi.org/10.1037/0003-066x.55.1.56>
- Pargament, K. I. (1997): *The psychology of religion and coping: Theory, research, practice*. Guilford Press.
- Pargament, K. I. (2007): *Spiritually integrated psychotherapy: Understanding and addressing the sacred*. Guilford Press.
- Piel, M. H. – Geiger, J. M. – Julien-Chinn, F. J. – Lietz, C. A. (2021): An ecological systems approach to understanding social support in foster family resilience. *Child & Youth Care Forum*, 50(6): 961–977. <https://doi.org/10.1007/s10566-021-09589-0>
- Pusztai, G. – Pallay, K. – Csók, C. (2023): A családi életre nevelés realitásai. Családi miliőtípusok az iskolai szakemberek perspektívájából. *Educatio*, 32(3): 503–512. <http://doi.org/10.1556/2063.32.2023.3.10>
- Pusztai, G., Csók, C. (2023): A családi életre nevelés realitásai. *Educatio*, 32(3): 503–512.
- Putnam, R. D. – Campbell, D. E. (2010): *American grace: How religion divides and unites us*. Simon & Schuster.
- Rhodes, K. W. – Orme, J. G. – Buehler, C. (2001): A comparison of family foster parents who quit, consider quitting, and plan to continue fostering. *Social Service Review*, 75(1): 84–114. DOI: <https://doi.org/10.1086/591883>
- Rodger, S. – Cummings, A. L. – Leschied, A. W. (1996): Who is caring for our most vulnerable children? The motivation to foster. *Child Abuse & Neglect*, 20(4): 281–288. [https://doi.org/10.1016/0145-2134\(96\)00005-5](https://doi.org/10.1016/0145-2134(96)00005-5)

- Risman, B. J. (2004): Gender as a social structure: Theory wrestling with activism. *Gender & Society*, 18(4): 429–450. <https://doi.org/10.1177/0891243204265349>
- Ryan, R. M. – Deci, E. L. (2000): Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*, 55(1): 68–78. <https://doi.org/10.1037/0003-066x.55.1.68>
- Samuels, G. M. – Pryce, J. M. (2008): „What doesn’t kill you makes you stronger”: Survivalist self-reliance as resilience and risk among young adults aging out of foster care. *Children and Youth Services Review*, 30(10): 1198–1210. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2008.03.005>
- Schofield, G. – Beek, M. (2006): *Attachment handbook for foster care and adoption*. British Association for Adoption and Fostering.
- Surdu, M. (2011): *Roma education in comparative perspective: Analysis of the UNDP/World Bank/EC Regional Roma Survey*. Open Society Institute.
- Smeeding, T. M. (2006): Poor people in rich nations: The United States in comparative perspective. *Journal of Economic Perspectives*, 20(1): 69–92. <https://doi.org/10.1257/089533006776526102>
- Spéder, Z. (2002): Családdinamika és a gyermekvállalási döntések. *KSH Népeségtudományi Kutatóintézet*.
- Strolin-Goltzman, J. – Kollar, S. – Trinkle, J. (2010): Listening to the Voices of Children in Foster Care: Youths Speak Out about Child Welfare Workforce Turnover and Selection. *Social Work*, 55(1): 47–53. <https://doi.org/10.1093/sw/55.1.47>
- Van der Kolk, B. (2014): *The body keeps the score: Brain, mind, and body in the healing of trauma*. Viking.
- Wilkinson, R. (2006): The altruistic motivations of foster parents: An empirical analysis. *Social Service Review*, 80(3): 450–473.